

**ЗАМ ТЭЭВРИЙН ОСЛООС УРЬДЧИЛАН СЭРГИЙЛЭХЭД НУТГИЙН
ЗАХИРГААНЫ БАЙГУУЛЛАГЫН ОРОЛЦОО, ХАМТЫН
АЖИЛЛАГААГ САЙЖРУУЛАХ НЬ**
**IMPROVING LOCAL STATE PARTICIPATION AND COOPERATION
IN AUTO ACCIDENT PREVENTION**

Д.Энх-Амар
Дотоод хэргийн их сургуулийн ЭЗНУС-ийн
Нийтийн эрх зүйн тэнхимийн багш, цагдаагийн ахмад
D.Enkh-Amar
Teacher of the Public Law Department of the Law
School of the University of the Interior, Police Captain

Хураангуй. Өнөө цагт техник, технологи асар хурдацтай хөгжиж, түүний хэрээр хүн төрөлхтөн технологийн хараат болж, өдөр тутмын амьдрал үйл ажиллагаагаа техник хэрэгслийн тусламжтайгаар зохицуулж байгаа билээ. Үүнтэй зэрэгцээд айл өрх бүр авто тээврийн хэрэгсэл эзэмшиж, ашиглаж, амьдрал ахуйгаа залгуулж байна. Жилээс жилд Монгол Улсын хилээр импортлогдон орж ирж буй авто машины тоо нэмэгдэж, авто замын ачаалал ихсэж байгаа нь бидний өдөр тутмын амьдралд мэдрэгдэж байгаа билээ.

Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдал манай улсад төдийлөн сайнгүй байгаа нь холбогдох статистик үзүүлэлтээс тодорхой харагддаг. Үндэсний статистик мэдээнээс харахад улсын хэмжээнд сүүлийн жилүүдэд зам тээврийн ослын тоо буурсан үзүүлэлттэй (2018 онд 29,474, 2022 онд 24,121)¹ байгаа хэдий ч энэ нь бусад улс, оронтой харьцуулахад хангалттай биш юм.

Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг сайжруулах, зам тээврийн ослын тоог бууруулахад нийгмийн түвшинд оролцогч талууд, тэр дундаа нутгийн захиргааны байгууллагын хамтын ажиллагаа, уялдаа холбоог сайжруулах шаардлагатай байна.

Иймд, энэхүү сэдвээр судалгаа хийж асуудлыг олон талаас задлан шинжилж, шинэлэг санал санаачилга гаргахаар зорив. Тус зорилгод хүрэхийн тулд дараах зорилтуудыг дэвшүүлсэн болно. Үүнд:

1. Өнгөрсөн хугацаанд зам тээврийн ослыг багасгах чиглэлээр төрөөс авч хэрэгжүүлсэн бодлого, арга хэмжээ болон өнөөгийн нөхцөл байдлын талаар баримт материал судлах;
2. Судалгаа шинжилгээний дүнд дүгнэлт хийх, бусад орны туршлагатай харьцуулах;
3. Дүн шинжилгээнд үндэслэн санал, санаачилга дэвшүүлэх зэрэг болно.

Abstract. Today, technology is developing at a rapid pace, and as a result, human beings are becoming dependent on technology and managing their daily life with the help of technical tools. At the same time, every family owns and uses a vehicle to make a living. Year by year, the number of cars imported and coming through the border of Mongolia is increasing, and the road traffic is increasing, which is felt in our daily life.

It is clear from the relevant statistics that road traffic safety is not very good in our country. According to national statistics, the number of road traffic accidents has decreased in recent years (29,474 in 2018 and 24,121 in 2022), but this is not enough compared to other countries.

In order to improve road traffic safety and reduce the number of road traffic accidents, it is necessary to improve the cooperation and coordination of stakeholders at the social level, including local administrative organizations. Therefore, by conducting research on the topic, we analyzed the problem from different angles and tried to come up with innovative ideas. To achieve this goal, the following objectives have been proposed.

¹ Статистикийн мэдээллийн нэгдсэн сан 1212.mn, Цагдаагийн ерөнхий газрын тээврийн цагдаагийн алба

1. Studying documents and materials about the policies and measures implemented by the government in the past to reduce traffic accidents and the current situation;
2. Make a conclusion on the results of research and analysis and compare with the experience of other countries
3. Come up with proposals and initiatives based on the analysis.

Түлхүүр үг. Нутгийн захиргааны байгууллага, Зам тээврийн осол, замын хөдөлгөөний аюулгүй байдал.

Key words. Local administrative bodies, Road traffic accidents and traffic safety.

Үндсэн хэсэг. Зам тээврийн ослыг багасгах чиглэлээр төрөөс авч хэрэгжүүлсэн бодлого, арга хэмжээ ба өнөөгийн нөхцөл байдал / Government policies and actions in reducing road accidents and the current situation

Зам тээврийн ослоос урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр дэлхий нийтийн өмнөө тавьсан зорилт, зарим улсын² туршлагаас үзвэл урьдчилан сэргийлэх ажлын үр дүн нь ослын гаралтын өсөлт, бууралтаас илүү ослын шалтгаанаар нас барсан, гэмтсэн хүний тоог бууруулсан эсэх нь хамгийн гол үзүүлэлт болж байна. Түүнчлэн зам тээврийн ослыг бууруулах, замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах явдал нь зөвхөн цагдаагийн байгууллагын үүрэг биш бөгөөд авто тээвэр, эрүүл мэнд, хот төлөвлөлт, орон нутгийн захиргаа, төрийн бус байгууллага, иргэний нийгмийн өргөн оролцоог хангасан хамтын үйл ажиллагааны үр дүн болохыг Нэгдсэн Үндэстний байгууллагын Ерөнхий Ассамблейн 2010 оны 64/255 дугаар тогтоолоор баталсан “Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг сайжруулах хөтөлбөр”-т онцолсон байдаг.

Зам тээврийн ослыг зохицуулах хууль дүрмийн хувьд “Замын Хөдөлгөөний Аюулгүй байдлын тухай хууль”-ийн шинэчилсэн найруулга 2015 онд батлагдсан байдаг. Тус хуулиар зам тээврийн осол гэж юу болох хийгээд төрийн дээд байгууллагаас эхлээд шат, шатны төрийн байгууллагууд болон иргэд, аж ахуй нэгжүүдийн эрх үүргийг тодорхойлсон. Хуулийн 3.1.6-д зааснаар “Зам тээврийн осол” гэж зам дээр тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнөөс үүдэн хүний амь нас, эрүүл мэнд хохирох, тээврийн хэрэгсэл болон зам, замын байгууламж эвдэрч гэмтэх, ачаа болон бусад эд хөрөнгийн хохирол учрахыг хэлнэ гэж тодорхойлсон.

Харин зам тээврийн осолтой холбоотойгоор төрөөс авч хэрэгжүүлсэн бодлого, арга хэмжээний хувьд Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх үндэсний хөтөлбөрийг 1993-2008 онуудад 3 удаа батлан, үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг 95-98 хувьтай хэрэгжүүлсэн, 2012 онд “Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах стратеги”-ийг батлан хэрэгжүүлсэн нь 2017 онд төлөвлөгөөний биелэлт 72 хувьтай гэж дүгнэгдсэн³ байна. Харин 2017 оноос хойш “Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах стратеги”-ийг хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд “Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах бодлого, хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөө боловсруулах” Техникийн туслалцаа /ТТ/-ний төслийг Азийн Хөгжлийн Банкны техник туслалцаагаар бусад өндөр хөгжилтэй орнуудад ашигладаг ослын шалтгаан нөхцөлийг иж бүрэн тодорхойлох программ хангамж нэвтрүүлэх, сургалт зохион байгуулах, замын хөдөлгөөнд хяналт тавих пост байгуулах, тоног төхөөрөмж хүлээлгэн өгөх зэрэг ажлууд хийгджээ.

Сүүлийн таван жилийн статистик мэдээнээс⁴ харахад зам тээврийн ослын тоо улсын хэмжээнд буурч байгаа нь дээрх төсөл хөтөлбөр, бодлого арга хэмжээний үр дүн гэж дүгнэгдэж байна.

Хүснэгт 1: Зам тээврийн осол, улсын дүн 2017-2022

Он	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Тоо	36,591	29,474	25,302	21,768	22,482	24,121

² Швед Улсын “Алсын хараа-Тэг” стратегийн хөтөлбөр

³ Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах бодлого, хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөө боловсруулах ТА-9137 МОН төслийн хэрэгжилтийн талаарх мэдээлэл Зам, тээврийн хөгжлийн яам <https://mrttd.gov.mn/p/77>

⁴ Статистикийн мэдээллийн нэгдсэн сан www.1212.mn

Харин сүүлийн жилүүдэд төрөөс хэрэгжүүлсэн бодлого, зохицуулалтын хувьд Замын хөдөлгөөний үндэсний зөвлөл 2019 оны 01 дүгээр тогтоолоор Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах үндэсний хөтөлбөр /2019-2023/-ийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг баталсан байна. Төлөвлөгөөнд аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нарын шууд хариуцах болон хамтран хэрэгжүүлэх 25 арга хэмжээг дараах байдлаар тусгасан байна. Эдгээрээс 5 арга хэмжээг шууд хариуцахаар бусад 20 арга хэмжээг хамтран хэрэгжүүлэхээр төлөвлөжээ.

Хүснэгт 2: Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөө

№	Арга хэмжээ	Хариуцах нэгж	Хамтран хэрэгжүүлэх
1	Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын удирдлага, зохион байгуулалтын тогтолцоо зааврыг хэрэглэх хэрэгцээ шаардлага MNS ISO 39001:2014 стандартыг хэрэгжүүлнэ.	ЗТХЯ	Аймаг нийслэлийн Засаг дарга нар
2	Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах, замын хөдөлгөөн зохион байгуулах сургалтыг байгууллагын удирдлага, мэргэжилтэн, судлаач, хэрэглэгч нарын төвшинд жилд 3-аас доошгүй удаа сургалтыг үе шаттайгаар зохион байгуулна.	ЗТХЯ ХЗДХЯ ЭМЯ	Аймаг нийслэлийн Засаг дарга нар
3	Тээврийн цагдаа, автотээврийн улсын байцаагч, мэргэжлийн хяналтын улсын байцаагч нарт эрх зүйн мэдлэг олгохоос гадна ёс зүйн сургалтыг үе шаттайгаар зохион байгуулна.	МХЕГ ЦЕГ АТҮТ	Аймаг нийслэлийн Засаг дарга нар
4	Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах баруун, төвийн, хангайн, зүүн бүс, орон нутгийн хэмжээнд аймаг тус бүр үндсэн хөтөлбөр, судалгаа шинжилгээнд суурилсан дэд хөтөлбөр батлан хэрэгжүүлнэ.	Үндэсний зөвлөл	ЗТХЯ ХЗДХЯ ЭМЯ Аймаг нийслэлийн Засаг дарга нар
5	Гудамж замын хөдөлгөөний сүлжээг төлөвлөх, шинэчлэхдээ “Аюултай нь бага, аюулгүй нь их” гэсэн олон улсын зарчмыг баримталж, явган зорчигч замын хөдөлгөөнд оролцох таатай нөхцөлийг бүрдүүлнэ. Сургууль, цэцэрлэгийн орчинг хөдөлгөөний эрчим ихтэй авто замаас тусгаарлах, хөдөлгөөнд оролцогчийн аюулгүй оролцох шилдэг модель, тэргүүний арга хэрэгслийг ашиглах	ЗТХЯ БХБЯ	ХЗДХЯ ЭМЯ Аймаг Нийслэлийн Засаг дарга нар
6	Суурин газрын автозамын дагуу явган зорчигч, унадаг дугуйн хөдөлгөөнийг автомашины хөдөлгөөнөөс тусгаарласан зохион байгуулалтын шийдлийг бий болгоно.	ЗТХЯ	ЗТХТ Аймаг Нийслэлийн Засаг дарга нар
7	Зам, явган хүний гарцыг хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд зориулан тоноглоно.	ЗТХЯ	ЗТХТ Аймаг Нийслэлийн Засаг дарга нар

8	Бусад тээврийн хэрэгсэл, явган зорчигчийн хөдөлгөөнөөс тусгаарласан унадаг дугуйн замын уртыг нэмэгдүүлнэ.	Аймаг Нийслэлийн Засаг дарга нар	БХБЯ
9	Явган хүний гарам, гарцыг тооцоо, судалгааны үндсэн дээр цогц байдлаар шийдвэрлэх, явган хүний гарцыг шилдэг техник технологи, инновацын арга хэрэглэн тоноглох, шөнийн харанхуй үед замын бусад хэсгээс илт ялгарах техникийн шийдлийг бий болгох, холбогдох стандартыг шинэчлэн хэрэгжүүлнэ.	БХБЯ ЗТХЯ	Аймаг Нийслэлийн Засаг дарга нар
10	Хүүхдүүдийн дунд уламжлал болгон зохион байгуулдаг “Ногоон гэрэл, цагаан шугам”, “Замын хөдөлгөөний цагаан толгой” тэмцээнээс гадна хүүхдийн аюулгүй байдлыг хангахтай холбогдох төрөл бүрийн уралдаан тэмцээнийг зохион байгуулна.	БСШУСЯ Аймаг Нийслэлийн Засаг дарга нар	ЗТХЯ ХЗДХЯ
11	Ерөнхий боловсролын сургуулийн сурагч бага наснаасаа Замын хөдөлгөөний дүрэм үзэж, жолоодлогын дадлага хийж, 18 нас хүрэхдээ жолоочийн шалгалт өгдөг байх нөхцөл бүрдүүлэх	Аймаг Нийслэлийн Засаг дарга нар	ЗТХЯ ХЗДХЯ БСШУСЯ
12	Сургуулийн бүс. Техникийн шаардлага MNS 6444:2014 стандартыг улсын хэмжээний нийт сургуульд хэрэгжүүлэх арга хэмжээ авна.	БСШУСЯ МХЕГ	ЗТХЯ Аймаг Нийслэлийн Засаг дарга нар
13	Олон улс, улс хооронд, орон нутгийн авто замын дагуу түр зогсох талбайг 50 км тутамд, амрах талбай, үйлчилгээний цогцолборыг хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалт, эрэлт хэрэгцээнд тулгуурлан барьж байгуулна.	ЗТХЯ	ХХААХҮЯ БОАЖЯ Аймгийн Засаг дарга нар
14	Зам тээврийн ослын үед эмнэлгийн яаралтай тусламж үзүүлэх, байрлал тогтоох техникийн шийдэл, журам боловсруулан хэрэгжүүлэх, ингэхдээ орчин үеийн интернет, үүрийн телефон, Сансарын холбооны сүлжээ ашиглахаас гадна олон улсын чанартай авто замын сүлжээний дагуу яаралтай тусламжийн утсан сүлжээ бий болгоно.	ЗТХЯ	ЭМЯ Аймгийн Засаг дарга нар
15	Зам тээврийн ослын үед эмнэлгийн яаралтай тусламжийг автомашинаар саадгүй үзүүлэх тогтолцоог бүрдүүлэхээс гадна ноцтой, хүнд гэмтлийн үед нисдэг тэрэг, бага оврын агаарын хөлөг ашиглах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.	ЗТХЯ	ЭМЯ Аймгийн Засаг дарга нар
16	Автотээврийн тухай хууль болон татварын холбогдох хууль тогтоомж, хөдөлгөөн зохицуулах менежментийг хэрэгжүүлэх замаар 6-аас дээш жил ашигласан болон баруун талдаа жолооны хүрдтэй автомашины хөдөлгөөнийг үе шаттай хязгаарлана.	СЯ ЗТХЯ ХЗДХЯ	Нийслэл, аймгийн Засаг дарга нар
17	Шинээр хорооллыг төлөвлөхдөө сургууль, цэцэрлэгийг төвд нь байхаар, хөдөлгөөний эрчим ихтэй замаас тусгаарлах, хөдөлгөөнд оролцогчийн аюулгүй оролцох шилдэг модель, удирдлага,	БХБЯ	Нийслэл, аймгийн Засаг дарга нар

	мэдрэгч тэргүүний арга хэрэгслийг ашиглана.		
18	Тээврийн ухаалаг системд суурилсан эрэлтийн удирдлагын системийг бий болгоно.	ЗТХЯ	Нийслэл, аймгийн Засаг дарга нар
19	Тээврийн ухаалаг системд суурилсан замын хөдөлгөөний удирдлагын төвийг Нийслэл, орон нутагт шинээр байгуулна.	ХЗДХЯ Нийслэл, аймгийн Засаг дарга нар	ЗТХЯ ЭМЯ
20	Тээврийн хэрэгслийн даац хэтрэлтийг хянаж, зохицуулах систем нэвтрүүлнэ.	ЗТХЯ	ХЗДХЯ Нийслэл, аймгийн Засаг дарга нар МХЕГ
21	Тээврийн хэрэгслийн зогсолт, зогсоолыг хянаж, зохицуулах систем нэвтрүүлнэ.	ЗТХЯ	ХЗДХЯ Нийслэл, аймгийн Засаг дарга нар МХЕГ
22	Улсын чанартай замд тээврийн хэрэгслийн хурдыг хянах хяналтын камер систем ашиглана.	ЗТХЯ	ХЗДХЯ Нийслэл, аймгийн Засаг дарга нар
23	Иргэдийн оролцоотой замын хөдөлгөөний хяналтыг хэрэгжүүлнэ.	ЗТХЯ	ЦЕГ Нийслэл, аймгийн Засаг дарга нар
24	Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах, хөдөлгөөний удирдлагын систем, ашиглах камер, тоног төхөөрөмжийн стандартыг бий болгож ашиглана.	ЗТХЯ ХЗДХЯ	Нийслэл, аймгийн Засаг дарга нар
25	Гудамж замын хөдөлгөөний сүлжээг төлөвлөх, шинэчлэхдээ олон улсын жишиг аргачлал ашиглан, судалгаа тооцоо хийж, гэр хорооллын дундах замыг явган хүн зорчих аюулгүй байдлыг хангахаас гадна, гэмт халдлагаас хамгаалах, ая тухтай нөхцөлийг бүрдүүлнэ.	БХБЯ Нийслэл, аймгийн Засаг дарга нар	ЗТХЯ ХЗДХЯ

Хөтөлбөрийн 7.1-д зааснаар аймаг, нийслэлийн Засаг дарга төлөвлөгөөнд шууд хариуцахаар заасан дараах 5 арга хэмжээний хэрэгжилтэд жил бүр хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийж, тайланг зам, тээврийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлнэ гэж тусгажээ.

Хүснэгт 3: Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөө

№	Арга хэмжээ	Хариуцах нэгж	Хамтран хэрэгжүүлэх
1	Бусад тээврийн хэрэгсэл, явган зорчигчийн хөдөлгөөнөөс тусгаарласан унадаг дугуйн замын уртыг нэмэгдүүлнэ.	Аймаг нийслэлийн Засаг дарга нар	БХБЯ
2	Хүүхдүүдийн дунд уламжлал болгон зохион байгуулдаг “Ногоон гэрэл, цагаан шугам”, “Замын	БСШУСЯ Аймаг	ЗТХЯ ХЗДХЯ

	хөдөлгөөний цагаан толгой” тэмцээнээс гадна хүүхдийн аюулгүй байдлыг хангахтай холбогдох төрөл бүрийн уралдаан тэмцээнийг зохион байгуулна.	нийслэлийн Засаг дарга нар	
3	Ерөнхий боловсролын сургуулийн сурагч бага наснаасаа Замын хөдөлгөөний дүрэм үзэж, жолоодлогын дадлага хийж, 18 нас хүрэхдээ жолоочийн шалгалт өгдөг байх нөхцөл бүрдүүлэх	Аймаг нийслэлийн Засаг дарга нар	ЗТХЯ ХЗДХЯ БСШУСЯ
4	Тээврийн ухаалаг системд суурилсан замын хөдөлгөөний удирдлагын төвийг нийслэл, орон нутагт шинээр байгуулна.	ХЗДХЯ Нийслэл, аймгийн Засаг дарга нар	ЗТХЯ ЭМЯ
5	Гудамж замын хөдөлгөөний сүлжээг төлөвлөх, шинэчлэхдээ олон улсын жишиг аргачлал ашиглан, судалгаа тооцоо хийж, гэр хорооллын дундах замыг явган хүн зорчих аюулгүй байдлыг хангахаас гадна, гэмт халдлагаас хамгаалах, ая тухтай нөхцөлийг бүрдүүлнэ.	БХБЯ Нийслэл, аймгийн Засаг дарга нар	ЗТХЯ ХЗДХЯ

Аймаг, нийслэлийн Засаг дарга буюу нутгийн захиргааны байгууллагын үүрэг, оролцоог дурдсан таван арга хэмжээгээр хязгаарлахгүй бөгөөд холбогдох хуулиудаар тодорхойлсон эрх, үүргээс гадна бусад хөтөлбөр, бодлогын бичиг баримтуудаар үүрэг чиглэл болгосон үйл ажиллагаатай уялдуулан хэрэгжүүлэх нь чухал юм.

Түүнчлэн өнгөрсөн 20 гаруй жилийн хугацаанд олон тооны бодлого, стратеги боловсруулж арга хэмжээ, аян, үндэсний хөтөлбөр зэргийг хэрэгжүүлж тодорхой үр дүн гаргасан хэдий ч өнөөгийн нөхцөл байдал төдийлөн сайжраагүйг бид бодит байдлаас өдөр тутам харж болохоор байна.

Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахтай холбоотой хууль тогтоомж, үндэсний хөтөлбөр зэрэгт нутгийн захиргааны байгууллагын үүрэг оролцоог тодорхой тусгасан боловч бодит байдалд хамгийн наад захын асуудал болох иргэдэд аюулгүй, явган болон дугуйтай зорчих боломж нөхцөлийг хангасан дэд бүтэц дутагдаж байна. Замын хөдөлгөөн гэдэг нь автомашинд түлхүү анхаарах бус нийт хөдөлгөөнийг /mobility/ хамарсан цогц ойлголт гэдгийг нутгийн захиргааны байгууллага үйл ажиллагаандаа тусгах зүйн шаардлага байна. Дэлхийн өндөр хөгжилтэй улс орнууд иргэд аюулгүй замаар зорчих боломжийг өргөн утгаар нь ойлгож, ажил хэрэг болгодог талаар дараагийн хэсэгт авч үзэх болно.

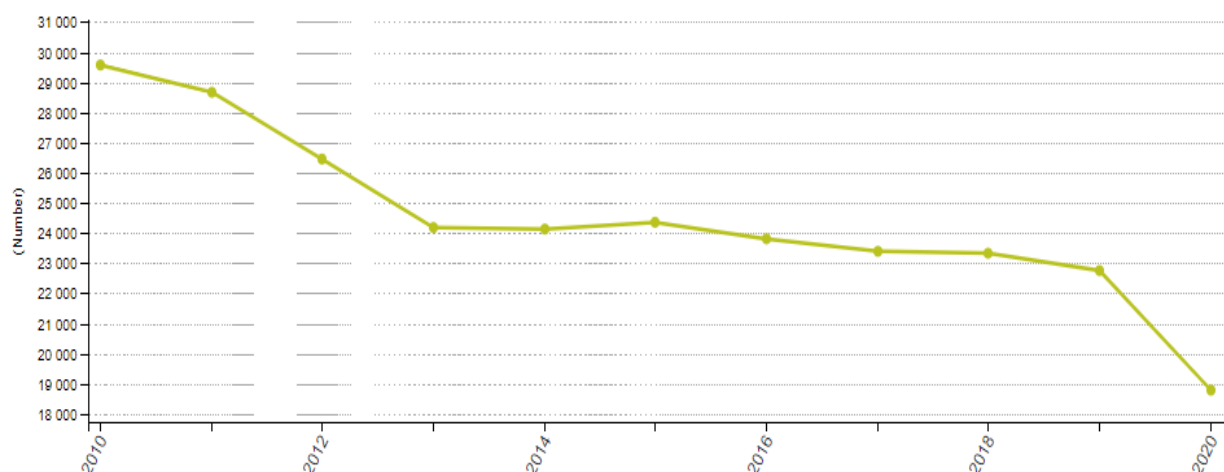
Дэлхийн бусад улс орнуудын туршлага

Үндэстэн дамнасан байгууллагуудын хийсэн судалгаанаас харахад дэлхийн хэмжээнд зам тээврийн ослоор тэргүүлж буй орнууд ихэвчлэн ядуу буурай орнууд байна⁵. Нийт 183 улсаас Монгол улс эрсдэл өндөртэй орнуудын дунд буюу 68-т орсон бол өндөр хөгжилтэй орнууд хамгийн эрсдэл багатайд тооцогдсон байна. Мөн Европын Холбооны орнуудын дунд хийсэн нэгэн судалгаагаар 2010-2020 онуудад зам тээврийн ослоос болж нас барсан хүний тоо тогтмол буурсан үзүүлэлттэй гарсан байна⁶.

График 1. 2010-2020 онд зам тээврийн ослоос нас барсан хүний тоо, Европын Холбооны Орнууд

⁵ <https://www.worldlifeexpectancy.com/cause-of-death/road-traffic-accidents/by-country/>

⁶ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Road_accident_fatalities_-_statistics_by_type_of_vehicle

Европын Холбооны орнуудын автозамууд дэлхийн хамгийн аюулгүй замууд гэж тооцогддог бөгөөд 1 сая хүнд ногдох зам тээврийн ослоор амиа алдсан тохиолдлын тоо Европын Холбооны гишүүн орнуудад 50, харин дэлхийн дундаж үзүүлэлт 174 байдаг байна.

Бусад улс орны туршлагыг Монгол улстай харьцуулан үзэхэд нэн тэргүүнд дэд бүтэц, иргэд олон нийтийн ухамсартай байдал, хууль дүрмийн хэрэгжилт зэрэг голлох үзүүлэлтүүдээс гадна нутгийн захиргааны байгууллагын үүрэг оролцооны ялгаатай байдал харагдаж байна. Тодруулбал, Монгол улсад Зам тээврийн хөгжлийн яам, Зам тээврийн хөгжлийн төв, Нийслэлийн замын хөгжлийн газар гэх мэт төрийн дээд шатны байгууллага, төрийн өмчит үйлдвэрийн газар, хэрэгжүүлэгч агентлаг зэрэг нутгийн захиргааны байгууллагууд байна. Харин Европын орнуудад зам тээврийг дангаар нь бус нийт “хөдөлгөөн” гэдгээр нь авч үздэг байна. Замын хөдөлгөөн гэдэгт зөвхөн авто зам голлох байр суурь эзлэх бус явган болон дугуйн замууд адил чухал байр суурь эзэлдэг байна.

Зураг 4.5. Дугуйн зам, Европын Орнууд

Өөрөөр хэлбэл зам тээврийн хөгжил хийгээд зам тээврийн ослоос урьдчилан сэргийлэхэд Монгол улсад дутагдаж байгаа гол хүчин зүйлүүдийн нэг нь явган болон дугуйт зорчигчдын хөдөлгөөнийг чухалчлан авч үзэх явдал буюу хөдөлгөөнийг цогцоор нь авч үзэх шаардлагатай байна. Дээр дурдсан төрийн байгууллагууд нэршлээсээ эхлээд үйл ажиллагааны чиг үүрэг нь гол төлөв зам тээвэрт чиглэсэн байгаа нь явган зорчигчдыг тодорхой хэмжээгээр орхигдуулсныг илтгэж байна. Үүний нэг тод жишээ нь 2020 онд нийслэл Улаанбаатар хотод шинээр баригдаж ашиглалтад орсон “Замын цагдаагийн гүүр” юм. Тус гүүр нь хотын төв хэсэгт, хамгийн ачаалал ихтэй бүсүүдийн нэгт байрладаг. Гэвч гүүрний хажуугаар дугуйт зорчигч бүү хэл явган зорчигч явах зам байдаггүй. Олон улсын жишгээр хотын төвийн ачаалалтай замуудад дугуйт болон явган зорчигчийн замыг зайлшгүй багтаадаг. Энэ жишгээр нийслэлийн иргэд явган замгүй гүүрээр эрүүл мэнд, амь насаа эрсдэлд оруулан зорчсоор байсан тул 2022 онд тус гүүрний дагуу налуу явган хүний зам барих ажил эхэлсэн.

Энэ мэт явган болон дугуйтай зорчигчдыг чөлөөтэй, аюулгүй зорчих орчин, замаар хангаагүй нөхцөл байдлаас болж жил бүр олон зуун хүн хохирсоор байна. Зам тээврийн осол хамгийн их болдог нийслэл хотод явган зорчигчдын аюулгүй байдлыг хангах зайлшгүй шаардлага тулгарч байна.

Дүгнэлт. Хэдийгээр зам тээврийн ослоос урьдчилан сэргийлэх, тохиолдлыг багасгах хууль эрх зүйн орчин бүрэлдэж, холбогдох арга хэмжээ, төсөл хөтөлбөрүүдийг сүүлийн 20 жилийн хугацаанд хэрэгжүүлж ирсэн хэдий ч эл асуудал өдгөө ч ноцтой хэвээр байна. Асуудлыг шийдэхэд олон талуудын үүрэг оролцоо, идэвх чармайлт чухал байдаг. Дэлхийн бусад улс оронд ч мөн адил олон талт хамтын ажиллагаагаар зам тээврийн ослоос урьдчилан сэргийлж, ослын тоог багасгадаг туршлагатай.

Монгол улсын хувьд нутгийн захиргааны байгууллагуудын үүрэг оролцоо, хамтын ажиллагааг сайжруулах боломжуудын нэг нь явган зорчигчдын аюулгүй байдлыг хангах чиг үүргийг удирдлага болгон хэрэгжүүлэх явдал байж болох юм. Өөрөө хэлбэл яам, агентлагаас эхлээд төрийн өмчит үйлдвэрийн газар, Засаг даргын тамгын газар, Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурал гээд бүхий л нутгийн захиргааны байгууллагууд авто замын асуудлыг хариуцахдаа явган зорчигчдын асуудлыг хамтад нь анхаарч ажиллах хэрэгтэй гэсэн үг юм. Түүнчлэн, нутгийн захиргааны эрх бүхий байгууллагууд хувийн аж ахуй нэгжтэй хамтран ажиллаж, төрийн зарим чиг үүргийг хувьд шилжүүлэх ажлууд хийж болох юм. Ингэснээр нутгийн захиргааны байгууллагын ачаалал багасаж, илүү үр дүнтэй

ажиллана. Жишээлбэл, Багануур дүүргийн иргэд техникийн үзлэгт орохын тулд өмнө нь заавал Улаанбаатар хотыг зорих шаардлагатай байсан бөгөөд зарим тохиолдолд иргэд тээврийн хэрэгслээ үзлэгт оруулахаас цааргалж, техникийн шаардлага хангаагүй тээврийн хэрэгслээр замын хөдөлгөөнд орох тохиолдол гардаг байв. Харин сүүлийн жилүүдэд явуулын үзлэг оношилгоо тодорхой заасан хугацаагаар хийх байдлаар зохион байгуулж байна. Гэвч дээрх шийдлүүд аль аль нь иргэдэд болон төрийн байгууллагад хүндрэлтэй байсан тул 2022 оноос эхлэн тус дүүрэгт хувийн аж ахуй нэгж төрийн байгууллагаас зөвшөөрөл авч, техникийн үзлэгийг тогтмол хийхээр болсон юм. Энэ мэтчилэн асуудлыг шийдэхэд төр гол үүрэг хүлээх бус хувийн хэвшилтэй хамтран ажиллах нь илүү үр дүнтэй байдаг.

Ашигласан материалын жагсаалт

Хууль, тогтоомж:

- Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хууль, 2015 он
- Авто замын тухай хууль, 2017 он
- Зөрчлийн тухай хууль, 2017 он

Цахим эх сурвалж:

- Статистикийн мэдээллийн нэгдсэн сан
- Зам тээврийн хөгжлийн яамны цахим хуудас
- Цагдаагийн ерөнхий газрын тээврийн цагдаагийн алба цахим хуудас